THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

וועט אמעריקע איינפירן א קוואטא אויך פאר קאנאדער און דרום אמעריקאנער אימיגראציע?

די באוועגונג אין די פאראייניקטע שטאטן פאר א קוואטא פאר אימיגראנטן פון קאנאדע און צענטראל און דרום אמעריקאנער לענדער, איז אזוי אלט, ווי דער קוואטא געזעץ פאר די אייראָפּייאישע אימיגראנטן. די אמעריקאנער פּאָליטיקער האָבן אָבער ביז איצט נים ארויסגעוויזן קיין באזונדער חשק איינצושליסן די שכנות'דיקע לענדער אין דער קוואטא. — אין באזונדערס האָט זיי דערין געשטערט קאנאדע: עס האָט זיך זיי נים גע־וואָלט אויפרייצן די געפילן פון קאנאדע. וואָס איז דער בעסטער קונה פון די פאראייניקטע שטאטן, און שאפן דאָרטן א פיינטלאכע שטימונג צו זיך.

— מעקסיקע איז אויך א שכנות'דיק לאנד, און אויך מיט איר לויטן זיך די פאראייניקטע שטאטן נים באזונדערס איינרייסן זיך. אין די אנדערע דרום אמעריקאנער לענדער האָט אמעריקע אויך זייער וויכטיקע פּאָליטישע און קאָמערציעלע געלט־מיטלען וועלן געגרינדעט און געשטיצט אלערליי אויפפאראטיון און געשעפטלאכע אונ־טערנעמונגען, כדי צו שאפן א ריין מאָ־דיאריש ביזנעס־שטאנד, וואָס זאָל אויס־ווארצלען עקאָנאָמיש און סאָציאל די אי־דיאע שטאט באפעלקערונג. דאָס זעלבע געשעט אויפ'ן לאנד, וואו מען שאפט עלעכע אָרגאניזאציעס און אינסטיטוציי־עס פאר'ן פּוועטום, כדי ארויסצואוואָרפן דעם אידן פון דאָרף אויף אויבערהאקן יע־דע געשעפטלאכע באציאונג צווישן דאָרף און שטאט אויף דער פּראָווינץ. דערביי ווערט מיט אייזערנער קאָנסעקווענץ אָנ־געפירט א נייע פּאָליטיק, אז אין די אלע נייע אונטערנעמונגען טאָר נים זיין קיין דריסט־רגל פון א איד: נים אלע גע־שעפט פאָרמיטלער, נים אלס באאמטער און נים אלס אָנגעשטעלטער־אדער אר־בעטער.

עס מאַכט נים, וואָס דער רוב פון די ריין קריסטלאך־מאדיארישע אונטערנע־מונגען נייט פּליטה און עס זיינען אלע־מאל דאָ נייע סקאנדאלעזע באנקראָטן, וואו עס ווערן באגראבן שטאאטלאכע מוניציפּאלע שטייער־געלדער, וועלכע ווערן ארויסגעפּרעסט דוקא ביי די אידי־שע שטייער צאָלער, דער פינאנץ מיני־סטעריום האָט אן אפענע האנט פאר די דאזיקע "נאציאנאלע" גרידונגען און ווערן געשטיצט און געראטעוועט מיט די אידן פארכאפט אויף די לאנדווירט־נייע סובווענציעס און קרעדיטן, כדי דער־האלטן זיי ביים לעבן און שטארקן זיי־ער קאָנקורענץ־פיייאיקייט קעגן דעם "פרעמדן" (אידישן) האנדל. די אידישע און די דעמאָקראטישע דעפּוטאטן אין פּאָרלאמענט פירן אָן אין די לעצטע צוויי יאָר א שווערן קאמף קעגן דער דאזיקער פינאנץ און ווירטשאפט פּאָליטיק פון דער רעגירונג, אָבער די שייכות'דיקע מיניסטעריומס מאכן זיך גאָרניט ווייס־דיק דערפון און גייען אָן נאָך שארפער מיט זייער נאציאָנאליסטישן - אנטיסע־מיטישן קורס.

און נאָך געפערלאכער ווערט די סיטו־אציע, ווען דער אנטיסעמיטישער קורס שוין אויף אויס'ן דאָרף און ער פירט מיט זיך כלי זין פון אויפרייצנ־דער אנטיסעמיטישער פּראָפּאגאנדע אויך צווישן די פּויערים מאסן. בפרט ווען אזא אויפרייצונג ווערט באגאנגען דורך אפי־ציעלע פּובליקאציעס פון בראשורן און ביכער, וואָס דערזיינען אין ספּעציעל דערצו באשטימטע הערגרונגס - עמטער.

אזוי ווי קורסיט צווישן דעקאנאנדן אונ־גארישן לאנד - פאָלק, ספּעציעל צווישן די פּויערישע קאָאָפּעראטיוון, א געפערלאכער, דירעקט צום ארויסרופן פון פּאגראָמען געאייגנטע "געשיכטע פון דער אונגארי־שער גענאָסענשאפטס־באוועגונג", אלס אמטליכא אויסגאבע. אין דעם דאזיקן בוך געפינט מען אלע באקאנטע בלבולים אויף אידן, אפילו דעם ריטואל־מאָרד. ס'איז א גרויס גליק, וואָס דער אונגארישער פּויער האָט אן גוטער מענטש אין ער לאָזט זיך נים אזוי באלד פאר־פירן צו אנטיסעמיטישע אומרוען, אָדער נאָר צו פּאָגראָמען אויף אידן. אָבער ווען מען דערציילט דעם פּויער אזעלכע אויס־רייצנדע "פאקטן" אין אן אמטלאכער אויסגאבע ווי למשל, אז די געזעצלאכע גלייכבארעכטיקונג פון די אידן אין אונ־גארן איז אן אומגליק פאר דער פּויערי־שער באפעלקערונג, ווייל דורך דעם האָבן די אידן פארכאפט אויף די לאנדווירט־שאפט, ארויסדרינגענדיק אפילו אין די פּויערישע גענאָסענשאפטן און ארויבער־טראָגנדיק דעם אידישן וואוכער אלס חיפּץ באשעפטיקונג אויך אין אנדערי־שע קאָאָפּעראָטיוון; אָדער אן אנדער צו־טאט: די גענאָסענשאפטלאכע באוועגונג וואָס איז שוין לכתחילה אָרגאניזירט גע־וואָרן קעגן אידן, איז אויך געשטארקט געוואָרן דורך דער אנטיסעמיטישער באַ־וועגונג פון יאָר 1875, וועלכע איז גע־שאפן געוואָרן פון וויקטאָר איסטאָטשי און דאן דורך דעם ריטואל־מאָרד־פּראָצעס אין טיסא־עסלאר פון יאָר 1883, וועלכער האָט גאנצע דריי יאָר באהערשט די די אונגארישע געזעלשאפט, דאָס לעבן און די פּאָליטיק פון לאנד. דאָס געריכט איז אפילו געצוואונגען געוואָרן דורך פּאָליטי־שע פּרעסיעס און דורך אונטערוועגציעס פון פּאריזער אינטערנאציאָנאלן אידן בונד צו באפרייען דעם באשולדיקטן פון ריטואל־מאָרד, אָבער די אנטיסעמיטישע פּאָליטישע פּאָרטיי און דער אנטיסעמי־טישער נייטס זיינען פון דאָמאָלסט אָן נים מער פארשוואונדן געוואָרן. אדרבה, די באוועגונג איז מעכטיק געוואקסן פון יאָר 1919 ווען אידישן כאראקטער פון דער פּראָלעטאָרישער דיקטאטור.

טאָמער איז דאָס אלעס נאָך צו ווייניק, ווערט דער מחבר פון דעם דאזיקן בוך א מאָראליסט אויף. ער דערציילט די פּויערים, אז די קריסטלאכע גענאָסענ־שאפטן שטייען אויף א הומאניטאָרן פונדאמענט, דאנענען הערשט ביי אידן לויט תורת משה נאָר איינענע ראסנלי־כע, האלטנדיק פרעמדע בלוטן אלס דינ־סטען און משרתים. מאקע, דארום איז אויסגעוואקסן דער קאמף צווישן די קריסטלאכע קאָנסום־גענאָסענשאפטן און די פאראיידישטע געזעלשאפטן, און דאָס וואָס קריסטלאכע גענאָסענשאפטן קאָנען נים קונדיק אויף דעם וואָס דיווסנ־שאפטן האָבן אין פארלייגן פון דעם לעצטן יאָר נים אָנצוואוויזן אויף וועלכער נים איז אויסערגעוויינלכאכער בריילאָענטער דער־גרייכונג פון אן עפּאָכע־מאכענדן כאראק־טער, האָט דאָך די וויסנשאפטלאכע וועלט אָנגעוויזן אויף באדייטענדן. פּראָג־רעס אין פארשיידענע געביטן. מיר וועלן דאָ אויסרעכענען די וויכטיקסטע וויסנ־שאפטלאכע דערגרייכונגען פון דעם פאר־גאנגענעם יאָר.

פיזיק און כעמיע

אויף דעם טעאָרעטישן געביט האָט אין לעצטן יאָר געצויגן די גרעסטע אויפ־מערקזאמקייט פּראָפעסאָר איינשטיינ'ס לעצטע ביישטייערונג צו זיין באריומטער טעאָריע פון רעלאטיוויטעט. אין איינפאַ־כע ווערטער קאָן מען זאָגן, אז זיין אנט־דעקונג וויזט אָן אויף א פאראייניקונג פון די כחות פון גראוויטאציע מיט עלעק־טריציטעט און מאגנעטיזם.

אויף דעם געביט פון פּראקטישער פּי־זיק, קאָן מען אָנווייזן אויף דער דערפיג־דונג פון דר. אבאָם פון דעם סמיט־סאָניַן אינסטיטוט אין וואשינגטאָן פון א זייער דעליקאטער ראדיאָמעטער. אויף דעם גע־ביט פון פּראקטישער כעמיע קאָנען אויך אָנגעוויזן ווערן די וויכטיקע עקספּעריי־מענטן וואָס זיינען דורכגעפירט געוואָרן אין דיסטילירן מער געזאָלין פון הויען אויל. דאָס פארקלענערט אויף א באדייד־טענדער מאָס די געפאר אז די מענשהייט זאָל אין דער נאָענטער צוקונפט ניט אָנ־הויבן ליידן פון א מאנגל אין הייץ מאטע־ריאלן פאר מאָטאָרן.

דערגרייכונגען אין מעדיצין

וויטערדיקע עקספּערימענטן מיט ווי־טאמינס, האָבן געבראכט צו דעם עס זאָל אנטוויקלט ווערן א מער. קאָנצענטרירטע פארם פון דעם וויטאמין "די" וואָס דאָס איז זייער וויכטיק צו היילן אָדער פאר־היטן די "ריקעטס" (די ענגלישע קראנק־הייט).

די אויספאָרשונגען פון קאנסער האָבן נים געבראכט צו קיין באשטימטע הייל־מעטאָדן אָבער דאָך דער שרעקלאכער קראנק־הייט, דאָך זיינען געטאָן געוואָרן וויכטי־קע פארשונגס ארבעטן, וועלכע גיבן גוטע הויפן אויף די ווייבערשע קלייד־לאך, מיט וועל־כע ער האנדלט, האָבנדיק איינע פון די גרעסטע שוואנגערשאפטן אין מעדיצין. אין דער סטאטיסטיק, ווי ביי אונז אין דער אין אמעריקע, ווערט אויסגעמאכט אז אין יעדן יאָר שטאָרבן אין דער אין אמעריקע אין אלע יאָרן אין דער אין אמעריקע אין אלע יאָרן אין דער אין אמעריקע אין אלע יאָר